

กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะ
ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเทศบาลตำบลป่าไผ่อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

THE PROCESS OF PUBLIC PARTICIPATION IN LOCAL GOVERNMENT ADMINISTRATION-
FOR WASTE MANAGEMENT, PAPAI SUB-DISTRICT MUNICIPALITY, SANSAI DISTRICT,
CHANG MAI PROVINCE

เครือวัลย์ คำมูล
เดชรัตน์ สุขกำเนิด

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีจุดประสงค์เพื่อ 1) ศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาเทศบาลตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ 2) ถอดบทเรียนและได้ข้อเสนอของประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกรณีศึกษาเทศบาลตำบลป่าไผ่ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น 3) เพื่อให้เทศบาลตำบลป่าไผ่ได้จัดทำแผนสนับสนุนหรือพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นงานวิจัยนี้เป็นรูปแบบของงานวิจัยเชิงคุณภาพ กลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญที่ใช้ในการศึกษา จำนวน 48 คน เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลได้แก่ การสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกต การสนทนากลุ่ม และการจัดเวทีนำเสนอข้อมูลการบริหารจัดการขยะระดับตำบลต่อสมาชิกสภาเทศบาลตำบลป่าไผ่เพื่อนำไปสู่การจัดทำแผนและข้อบัญญัติงบประมาณที่เกี่ยวข้อง

ผลการวิจัยพบว่า 1) กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ดังนี้ จัดประชุมประชาคม เพื่อรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการจัดการเก็บขยะของเทศบาลและการขอความร่วมมือจากชุมชนในการคัดแยกขยะเทศบาลตำบลป่าไผ่จัดทำโครงการอบรมให้ความรู้แก่ชาวบ้านเรื่องการจัดการขยะและการสนับสนุนเศรษฐกิจหมุนเวียนจากขยะ รณรงค์ใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ถุงผ้า เป็นต้น 2) ถอดบทเรียนและได้ข้อเสนอของประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นพบว่า ประชาชนและชุมชนมีบทบาทในการตระหนักรู้ถึงปัญหาขยะและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้เกี่ยวกับการคัดแยกขยะและจัดการขยะที่ถูกต้อง ได้แก่ ขยะอินทรีย์ ขยะรีไซเคิล ขยะทั่วไป และขยะอันตราย นอกจากนี้การจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครในการเก็บขยะ 3) เทศบาลตำบลป่าไผ่ได้จัดทำแผนสนับสนุนหรือพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะให้มีประสิทธิภาพมากขึ้นพบว่า เทศบาลตำบลป่าไผ่กำหนดแนวทางการจัดการขยะที่ชัดเจน โดยการออกแบบระบบการแยกขยะและจัดการขยะที่สามารถนำไปใช้ได้จริง ส่งผลทำให้ขยะในชุมชนลดลงเป็นผลจากการปรับปรุงนโยบายการจัดการขยะและการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มากขึ้น

คำสำคัญ : การมีส่วนร่วม, การจัดการขยะ, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น, นโยบายสาธารณะ

Abstract

This research had the purposes to 1) study the process of public participation in waste management of local administrative organizations, a case study of Pa Phai Subdistrict Municipality, San Sai District, Chiang Mai Province; 2) data analysis and gather suggestions from the public who participated in waste management of local administrative organizations, a case study of Pa Phai Subdistrict Municipality, to improve process efficiency; and 3) encourage Pa Phai Subdistrict Municipality to develop a supporting or development plan for public participation in waste management, increasing its efficiency. This research is qualitative research using 48 people as the key informants in this study. The tools used for data collection were in-depth interviews, observations, group discussions, and organizing a present information's forum on waste management at the subdistrict level to members of the Pa Phai Subdistrict Municipality Council, in order to plan preparations and relevant budget regulations.

The research results found that 1) the process of public participation in waste management of local administrative organizations is as follows: organizing a community meeting to listen to opinions on the problem of waste collection by the municipality and requesting cooperation from the community in waste sorting; Pa Phai Subdistrict Municipality organized a training project to provide additional knowledge to villagers on waste management and supporting the circular economy from waste; campaigning for the use of environmentally friendly products, such as cloth bags; 2) by analysis the suggestions obtained from the public who participated in waste management of local administrative organizations, it was found that the public and the community played a role in being aware the waste problem and its impact on the environment by learning about waste separation and proper waste management, including organic waste, recyclable waste, general waste, and hazardous waste. In an addition, the local community also established volunteer groups for waste collection. 3) Pa Phai Subdistrict Municipality has created a plan to support or develop public participation in waste management to be more effective. Pa Phai Subdistrict Municipality also has set clear waste management guidelines by designing a waste separation and waste management system that can be practically applied. This research contributed in a decrease in waste in the community resulting of improving waste management policies and increased public participation.

Keywords: Participation, Waste management, Local government organization, Public policy

บทนำ

ปัญหาขยะมูลฝอย (หมายถึง ขยะทั่วไปที่เกิดจากการอุปโภค บริโภค กิจกรรมทั้งหลายของมนุษย์ ไม่ว่าจะเป็นบ้านเรือน ชุมชน ตลาด ร้านค้า และโรงงาน) สถานการณ์ปัจจุบันประเทศไทยมีปริมาณขยะสูงขึ้นต่อเนื่องขึ้นทุกปี รัฐบาลได้ดำเนินการแก้ไขปัญหามาโดยตลอด โดยใช้แนวคิด 3R คือ Reduce Reuse และ Recycle โดยจัดทำ Roadmap จัดการขยะมูลฝอยของประเทศ พ.ศ. 2559 -2564 เพื่อเป็นกรอบและทิศทางการดำเนินการแก้ไขปัญหาการจัดการขยะ โดยวางโครงสร้างให้ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชนร่วมกันจัดการปัญหาสำหรับ จังหวัดเชียงใหม่มีแนวโน้มปริมาณขยะสูงขึ้น เนื่องจากเป็นเมืองท่องเที่ยวสำคัญของภาคเหนือ ทำให้มีการใช้สินค้าอุปโภคบริโภคมากขึ้น โดยปัจจุบันมีขยะ 1,500 ตันต่อวัน นับเป็นปริมาณขยะมากเป็นอันดับ 2 ของประเทศที่มีขยะรวมถึง 27.6 ล้านตันต่อปี แต่การบริหารจัดการขยะและโรงคัดแยกขยะของเชียงใหม่ยังมีไม่เพียงพอรองรับกับปริมาณที่มีแนวโน้มสูงขึ้นในอนาคต (กรมเชื้อเพลิงธรรมชาติ กระทรวงพลังงาน, 2567)

ตามที่พระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ.2496 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 13) พ.ศ.2556 มาตรา 50 ได้กำหนดให้เทศบาลตำบลมีหน้าที่ต้องทำในเขตเทศบาลในด้านเกี่ยวกับการรักษาความสะอาดของถนน หรือทางเดินและที่สาธารณะ รวมทั้งการกำจัดมูลฝอยและสิ่งปฏิกูล และพระราชบัญญัติกำหนดแผน และขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2556 มาตรา 16 ได้กำหนดให้เทศบาลมีอำนาจและหน้าที่ในการจัดระบบการบริการ สาธารณะเพื่อประโยชน์ของประชาชนในท้องถิ่นของตนเอง ได้แก่การ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของราษฎรในการพัฒนาท้องถิ่น การรักษาความสะอาดและความเป็นระเบียบเรียบร้อยของบ้านเมืองและการกำจัดมูลฝอย สิ่งปฏิกูล และน้ำเสียประกอบกับกระทรวงมหาดไทยโดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่นได้มีนโยบายเพื่อขับเคลื่อนแผนปฏิบัติการ “ประเทศไทยไร้ขยะ” ตามแนวทาง “ประชารัฐ” และกำหนดแนวทางการปฏิบัติงานด้านบริหารจัดการ ขยะมูลฝอยชุมชน ภายใต้หลักการ “3R” (Reduce: ลดการใช้, Reuse: ใช้ซ้ำ, Recycle: แปรรูปใหม่) และหลักการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน “ประชารัฐ” หรือเรียกว่า “3RS-ประชารัฐ”

เนื่องจากตำบลป่าไผ่มีจำนวนประชากรที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วจึงมีปริมาณขยะที่เพิ่มสูงอย่างรวดเร็ว ตัวอย่างเช่น ในปี พ.ศ. 2563 ตำบลป่าไผ่ มีจำนวนประชากรกลางปี ณ เดือนมิถุนายน 13,350 คน เกิดปริมาณขยะ 1,909,200 ตันต่อปี 159,100 กิโลกรัมต่อเดือน คิดเป็น 5,230.68 กิโลกรัมต่อวัน มีอัตราการเกิดมูลฝอย 0.39 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน ต่อมาในปี พ.ศ. 2566 มีจำนวนประชากรกลางปี ณ เดือนมิถุนายน 15,210คน เกิดปริมาณขยะ 2,938,380 กิโลกรัมต่อปี 244,865กิโลกรัมต่อเดือน คิดเป็น8,050.34 กิโลกรัมต่อวัน มีอัตราการเกิดมูลฝอย 0.53 กิโลกรัมต่อคนต่อวันหมายความว่าในระยะเวลา 3 ปี มีปริมาณขยะเพิ่มขึ้นสูงถึง 1,029,180 กิโลกรัมต่อปี ซึ่งเป็นผลที่ตามมาของการไม่ได้กำจัดขยะตั้งแต่ต้นทาง ประชาชนไม่ได้พิจารณาอย่างถ่องแท้ก่อนซื้อทำให้มีของเหลือใช้จำนวนมากทั้งภายในบ้านและถังขยะของเทศบาล รวมทั้งการใช้ชีวิตที่เร่งรีบจากการทำงานแบบไปเช้า-เย็นกลับ ทำให้ไม่มีเวลาทำอาหาร ซึ่งซื้ออาหารสำเร็จรูปที่ใส่ถุงพลาสติก และทิ้งเป็นจำนวนมาก ความจำเป็นของการใช้ชีวิตในยุคบริโภคนิยม ภาระหนี้สิน และค่าใช้จ่ายในครัวเรือน ทำให้ประชาชนในตำบลป่าไผ่จำนวนมากไม่ได้มีเวลาในการคัดแยกขยะอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาเทศบาลตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่
2. เพื่อถอดบทเรียนและได้ข้อเสนอของประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกรณีศึกษาเทศบาลตำบลป่าไผ่ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น
3. เพื่อให้เทศบาลตำบลป่าไผ่ได้จัดทำแผนสนับสนุนหรือพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะให้ประสิทธิภาพมากขึ้น

ขอบเขตการวิจัย

1. ขอบเขตพื้นที่

พื้นที่ที่ศึกษาวิจัย ได้แก่ ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่

2. ขอบเขตเนื้อหา

ขอบเขตเนื้อหา ประกอบด้วย แนวคิดการมีส่วนร่วม แนวคิดการจัดการขยะ แนวคิดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บริบทพื้นที่ที่ศึกษา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

3. ขอบเขตประชากร

3.1 ประชากรเป้าหมาย ได้แก่ ประชาชนในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง ตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่

3.2 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ เป็นการเลือกแบบเจาะจง รวมทั้งสิ้น 48 คน แบ่งเป็น 1) เจ้าหน้าที่เทศบาลตำบลป่าไผ่ กองสาธารณสุข จำนวน 13 คน 2) คณะกรรมการจัดการขยะจากหมู่บ้านเป้าหมายและผู้แทนชาวบ้านจากหมู่บ้าน 14 หมู่บ้านละ 2 คน รวมจำนวน 28 คน 3) พนักงานขับรถ/เก็บขยะของเอกชน จำนวน 4 คน 4) หน่วยราชการที่เกี่ยวข้อง 3 คน ได้แก่ เจ้าหน้าที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ เจ้าหน้าที่สำนักงานสาธารณสุขเชียงใหม่ และเจ้าหน้าที่สำนักงานทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมจังหวัดเชียงใหม่

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

งานวิจัยนี้เป็นรูปแบบของงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) เป็นการวิจัยที่มุ่งเน้นบทบาทของตัวผู้วิจัยในการลงพื้นที่ด้วยตนเองจากทั้งการศึกษาและการสังเกตแบบละเอียดในทุกๆด้านแบบเจาะลึก เพื่อนำข้อมูลที่ได้อมาทำการตีความด้วยทักษะของการวิเคราะห์เชิงเหตุและผลด้วยการนำปรากฏการณ์ที่เป็นปัญหามาตีแผ่หรือต้องการแนวทางการแก้ไขมาสร้างรูปแบบแนวทางให้กับเทศบาลตำบลป่าไผ่ ได้รับรู้และนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาแนวทางการจัดการปัญหาขยะ ที่เหมาะสมต่อไป

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล

2.1 การสัมภาษณ์เชิงลึก ผู้มีบทบาทและมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ โดยใช้แบบสัมภาษณ์ การจดบันทึก

2.2 การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการขยะ

2.3 การประชุมกลุ่มย่อย หรือการสนทนากลุ่ม (Focus group) หมายถึง การเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสนทนาของผู้ให้ข้อมูล เช่น กลุ่มกรรมการจัดการขยะระดับหมู่บ้านและผู้แทนชาวบ้าน 6 หมู่บ้าน

3.การเก็บรวบรวมข้อมูล

- 3.1 ทบทวนความรู้ แนวคิดทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 3.2 การสำรวจข้อมูลภาคสนาม
- 3.3 รวบรวมเอกสารที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับโครงการจัดการขยะมูลฝอยของเทศบาลตำบลป่าไผ่
- 3.4 สัมภาษณ์บุคคลที่เกี่ยวข้องในการจัดการขยะของเทศบาลตำบลป่าไผ่
- 3.5 สัมภาษณ์คณะกรรมการหมู่บ้านและคณะกรรมการโครงการจัดการขยะของหมู่บ้านเป้าหมาย
- 3.6 สัมภาษณ์ผู้แทนชาวบ้านที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะ
- 3.7 บันทึกจากการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมเกี่ยวกับพฤติกรรมของคนในชุมชน
- 3.8 สรุปบันทึกจากการประชุมกลุ่มย่อยหรือการสนทนากลุ่ม (Focus group)

4. การวิเคราะห์ข้อมูล

- 4.1 การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยจะใช้วิธีการจำแนกเพื่อจัดระบบข้อมูลเพื่อตอบคำถามในการตีความว่าสิ่งที่ได้มานั้นคืออะไรหรือเป็นอย่างไร และหาความสัมพันธ์ของข้อมูลเพื่อแยกแยะเงื่อนไขและสาเหตุ
- 4.2 สังเคราะห์ข้อมูลที่ได้เพื่อสร้างข้อสรุปจากข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม เอกสาร และการบันทึกประจำวันในการจัดเก็บขยะ ฯลฯ
- 4.3 จัดเวทีนำเสนอข้อมูลการบริหารจัดการขยะระดับตำบล และรับฟังความคิดเห็น
- 4.4 นำเสนอข้อมูลการบริหารจัดการขยะต่อสมาชิกสภาเทศบาลตำบลป่าไผ่

ผลการวิจัย

1.กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาเทศบาลตำบลป่าไผ่ อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่

- 1.1 จัดประชุมประชาคม เพื่อรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการจัดการขยะของเทศบาลและการขอความร่วมมือจากชุมชนในการคัดแยกขยะก่อนทิ้งเป็นขั้นตอนสำคัญในการส่งเสริมการจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ
- 1.2 เทศบาลตำบลป่าไผ่จัดอบรมสร้างความตระหนักรู้และให้ความรู้เกี่ยวกับปัญหาการจัดการขยะและการคัดแยกขยะจากครัวเรือนโดยเชิญตัวแทนของหมู่บ้านอย่างน้อยบ้านละ 5 คนมาอบรมภาคทฤษฎีเพื่อให้ชุมชนมีความรู้เกี่ยวกับขยะและสอนวิธีการคัดแยกขยะในภาคปฏิบัติ
- 1.3 เทศบาลตำบลป่าไผ่จัดทำโครงการอบรมให้ความรู้เพิ่มแก่ชาวบ้านเรื่องการจัดการขยะอินทรีย์รวมถึงการมอบ“ถังขยะเปียก” และสนับสนุนให้ชาวบ้านลงมือทำเองโดยมีเจ้าหน้าที่เข้าไปเป็นพี่เลี้ยง ตรวจเยี่ยมและให้กำลังใจ และแนะนำการแก้ไขปัญหาเพิ่มเติม
- 1.4 เทศบาลตำบลป่าไผ่จัดอบรมเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดการขยะและการดูแลสิ่งแวดล้อมในชุมชนอย่างต่อเนื่องทุกปี
- 1.5 การใช้สื่อประชาสัมพันธ์ มีไลน์กลุ่มผู้นำและของประชาชน Open Chat จะให้ประชาชนแจ้งเรื่องขยะตกหล่น และการแจ้งข่าวจากเจ้าหน้าที่ ของผู้นำชุมชนจะเป็นกลุ่มแจ้งข่าวของกองสาธารณสุข เพื่อให้ผู้นำชุมชนไปขยายต่อ มีเว็บไซต์ของทางเทศบาลตำบลป่าไผ่ เพื่อลงประกาศของเทศบาล
- 1.6 การส่งเสริมปฏิบัติการของชุมชนคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทางทำให้สามารถนำขยะที่สามารถรีไซเคิลไปใช้ใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.7 การส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทำความสะอาดชุมชนเพื่อสร้างความร่วมมือและความสามัคคีในชุมชน

1.8 การสร้างกลุ่มอาสาสมัครรักษาสันติภาพ เพื่อดูแลการจัดการขยะและสอดส่องการคัดแยกขยะในชุมชน รวมถึงให้คำแนะนำแก่สมาชิกในชุมชนโดยมีบทบาทเป็นจิตอาสาหมู่บ้านละไม่จำกัดจำนวนคน

1.9 การสนับสนุนเศรษฐกิจหมุนเวียนจากขยะรณรงค์ใช้ผลิตภัณฑ์ที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ถุงผ้า ส่งเสริมให้ประชาชนใช้ผลิตภัณฑ์ที่สามารถนำกลับมาใช้ใหม่ได้ เช่น การใช้ถุงผ้าแทนถุงพลาสติกหรือการใช้ผลิตภัณฑ์ที่ผลิตจากวัสดุรีไซเคิล

1.10 การบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ ได้แก่ ความร่วมมือระหว่างเทศบาลตำบลป่าไผ่ กับองค์การบริหารส่วนจังหวัด บริหารจัดการของเสียแบบครบวงจรตามหลัก 3Rs โดยเน้นการมีส่วนร่วมทุกภาคส่วน โดยเน้นการจัดการขยะอันตรายร่วมกับชุมชนความร่วมมือระหว่างศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและพยากรณ์ทางการเกษตร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ กับเทศบาลตำบลป่าไผ่ ภายใต้โครงการการบูรณาการการบริหารจัดการขยะในท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนในการการวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาขยะในท้องถิ่น รวมถึงการประเมินผลกระทบทางเศรษฐกิจและสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการจัดการขยะ และส่งเสริมการเรียนรู้และการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะสำหรับชุมชน

2.ถอดบทเรียนและได้ข้อเสนอของประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นการศึกษาเทศบาลตำบลป่าไผ่ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

2.1 ประชาชนและชุมชนมีบทบาทในการตระหนักรู้ถึงปัญหาขยะและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การเรียนรู้เกี่ยวกับการคัดแยกขยะและจัดการขยะที่ถูกต้อง

2.2 ประชาชนมีบทบาทในการคัดแยกขยะที่บ้านก่อนนำไปทิ้ง โดยแบ่งขยะออกเป็นประเภทต่างๆ เช่น ขยะอินทรีย์ ขยะรีไซเคิล ขยะทั่วไป และขยะอันตราย

2.3 ประชาชนสามารถมีบทบาทสำคัญในการเข้าร่วมกิจกรรมการจัดการขยะ เช่น การร่วมมือกันทำกิจกรรม “Big Cleaning Day” การจัดตั้งกลุ่มอาสาสมัครในการเก็บขยะ

2.4 ชุมชนสามารถมีบทบาทในการสนับสนุนและปฏิบัติตามนโยบายการจัดการขยะของเทศบาล

2.5 ประชาชนมีบทบาทในการติดตามผลการดำเนินการของหน่วยงานท้องถิ่นเมื่อพบปัญหาหรือข้อบกพร่อง ได้แจ้งให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องทราบเพื่อหาทางแก้ไข

3.เพื่อให้เทศบาลตำบลป่าไผ่ได้จัดทำแผนสนับสนุนหรือพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3.1 เทศบาลตำบลป่าไผ่ได้จัดกิจกรรมการให้ความรู้เกี่ยวกับการจัดการขยะที่ถูกต้อง เช่น การแยกขยะ การลดปริมาณขยะ และการรีไซเคิล โดยผ่านช่องทางที่เข้าถึงง่าย เช่น สื่อออนไลน์ การจัดอบรมในชุมชน หรืองานกิจกรรมท้องถิ่น

3.2 เทศบาลตำบลป่าไผ่กำหนดแนวทางการจัดการขยะที่ชัดเจน โดยการออกแบบระบบการแยกขยะและจัดการขยะที่สามารถนำไปใช้ได้จริง เช่น การกำหนดจุดทิ้งขยะแบบแยกประเภทในชุมชนต่างๆ และจัดทำปฏิทินการเก็บขยะอย่างสม่ำเสมอ

3.3 เทศบาลตำบลป่าไผ่สร้างโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการขยะในพื้นที่ของตนเองเพิ่มมากขึ้น เช่น การจัดเวทีสาธารณะให้ชุมชนมีโอกาสดูแลความคิดเห็น รวมถึงรับฟังปัญหาและข้อเสนอแนะจากชุมชน

3.4 เทศบาลตำบลป่าไผ่สร้างกลไกการติดตามและประเมินผล โดยอาจจัดตั้งคณะทำงานร่วมระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น สถาบันการศึกษาในพื้นที่และประชาชน ในการตรวจสอบคุณภาพและประสิทธิภาพของระบบการจัดการขยะ เพื่อปรับปรุงและแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

3.5 เทศบาลตำบลป่าไผ่สร้างแรงจูงใจในการจัดการขยะ เช่น ให้รางวัลกับครัวเรือนหรือชุมชนที่มีการจัดการขยะดีเด่น

3.7 เทศบาลตำบลป่าไผ่สนับสนุนโครงการขยะอินทรีย์และการใช้พลังงานจากขยะ

อภิปรายผล

1.ศึกษาระบบการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น กรณีศึกษาเทศบาลตำบลป่าไผ่ อำเภอสนทราย จังหวัดเชียงใหม่

จากผลจากการวิเคราะห์ข้อมูล สรุปได้ว่าเทศบาลตำบลป่าไผ่มีการเพิ่มขึ้นของประชากรทุกปีตั้งแต่ พ.ศ. 2564 ถึง พ.ศ. 2567 โดยประชากรในปี 2564 อยู่ที่ 14,003 คน และเพิ่มขึ้นเป็น 15,733 คนในปี 2567 ซึ่งสะท้อนถึงการเติบโตของชุมชนและส่งผลให้ปริมาณขยะเพิ่มขึ้นทุกปีก่อนลดลงในปี พ.ศ. 2567 ซึ่งเป็นผลจากการปรับรื้อนโยบายการจัดการขยะหรือการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มากขึ้นในการลดขยะที่สำคัญ ได้แก่ จัดประชุมประชาคมเพื่อรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการจัดการเก็บขยะของเทศบาลและการขอความร่วมมือจากชุมชนในการคัดแยกขยะก่อนทิ้งการจัดอบรมสร้างความตระหนักรู้และให้ความรู้เกี่ยวกับปัญหาการจัดการขยะและการคัดแยกขยะในชุมชน โดยอบรมความรู้ทั้งภาคทฤษฎีและปฏิบัติการในการจัดการขยะร่วมกัน เช่น การมอบ“ถังขยะเปียก” และสนับสนุนให้ชาวบ้านลงมือทำเองโดยมีเจ้าหน้าที่เข้าไปเป็นพี่เลี้ยง ตรวจเยี่ยมและให้กำลังใจ และแนะนำการแก้ไข ปัญหาเพิ่มเติมรวมทั้งการจัดอบรมเพิ่มเติมเกี่ยวกับการจัดการขยะและการดูแลสิ่งแวดล้อมในชุมชนอย่างต่อเนื่องทุกปี การใช้สื่อประชาสัมพันธ์ผ่านโซเชียลมีเดีย เว็บไซต์ของเทศบาล ป้ายประชาสัมพันธ์ และเสียงไร้สายตามหมู่บ้าน เพื่อส่งเสริมและสนับสนุนปฏิบัติการของชุมชนคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง ส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดกิจกรรมทำความสะอาดชุมชน การสร้างกลุ่มอาสาสมัครรักษาสภาพแวดล้อม การสนับสนุนเศรษฐกิจหมุนเวียนจากขยะโดยนำขยะมาสร้างผลิตภัณฑ์ใหม่ที่ใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตประจำวัน การบูรณาการความร่วมมือกับหน่วยงานอื่นๆ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัดเชียงใหม่ และศูนย์วิจัยเศรษฐกิจและพยากรณ์ทางการเกษตร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้กับเทศบาลตำบลป่าไผ่ ภายใต้โครงการการบูรณาการการบริหารจัดการขยะในท้องถิ่นอย่างมีส่วนร่วมเพื่อแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน ความร่วมมือนี้ไม่เพียงแต่ช่วยแก้ไขปัญหามลพิษในท้องถิ่น แต่ยังสร้างความยั่งยืนในด้านการบริหารจัดการขยะ ซึ่งเป็นประโยชน์ต่อทั้งชุมชนและสิ่งแวดล้อมในระยะยาว

2.ถอดบทเรียนและได้ข้อเสนอของประชาชนที่เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกรณีศึกษาเทศบาลตำบลป่าไผ่ ให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น สรุปได้ว่า

เทศบาลตำบลป่าไผ่มีการอบรมและให้ความรู้เพิ่มเติมเกี่ยวกับการคัดแยกขยะที่ถูกต้อง และเน้นย้ำผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมหากไม่ปฏิบัติตาม เพื่อสร้างแรงจูงใจในการแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง มีการพัฒนาระบบจัดเก็บขยะที่สะดวกและมีประสิทธิภาพมากขึ้น เช่น การเพิ่มจำนวนถังขยะสำหรับการแยกขยะเป็นประเภท และการกำหนดวันเวลาการเก็บขยะให้สอดคล้องกับความต้องการของชุมชน มีการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากหน่วยงานรัฐและเอกชน เช่น การจัดหาวัสดุสำหรับการ คัดแยกขยะ หรือการส่งเสริมกิจกรรมเศรษฐกิจหมุนเวียนในชุมชน

นอกจากนี้เทศบาลตำบลป่าไผ่ให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้นในทุกกระบวนการจัดการขยะ ตั้งแต่การวางแผน การออกแบบระบบการจัดการขยะ ไปจนถึงการร่วมกิจกรรมรณรงค์ ซึ่งจะทำให้เกิดความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น และส่งเสริมการนำขยะกลับมาใช้ใหม่ เช่น การสนับสนุนการนำขยะอินทรีย์ไปทำปุ๋ยหมัก หรือการ

สร้างตลาดรองรับสินค้าที่ผลิตจากวัสดุรีไซเคิลในชุมชน ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของปาวารินท์ อังคภาณุกุล (2662) โดยศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน เทศบาลตำบลแก่งเสี้ยน อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี พบว่า สำหรับข้อเสนอแนะต่อการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน คือ 1) จัดทำกิจกรรม เพื่อให้ประชาชนเห็น ถึงความสำคัญของปัญหาขยะมูลฝอย และตระหนักถึงมลพิษต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การจัดอบรมให้ความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง รวมถึงการเปิดโอกาสให้กับประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการร่วมกันวางแผน วิเคราะห์ปัญหา ดำเนินการ ประเมินผล และติดตามผลจากกิจกรรมต่างๆ และการสร้างแรงจูงใจให้กับประชาชนได้เห็นถึงความสำคัญของการเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยผ่านการเรียนรู้ 2) ควรเพิ่มช่องทางการประชาสัมพันธ์ข่าวสารต่างๆ ที่เกี่ยวกับการจัดการขยะมูลฝอย จากทางเทศบาล เช่น การประกาศเสียงตามสายที่สามารถเข้าถึงประชาชนในพื้นที่ได้อย่างทั่วถึง

3. เพื่อให้เทศบาลตำบลป่าไผ่ได้จัดทำแผนสนับสนุนหรือพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

ผลการจัดประชุมประชาคม เพื่อรับฟังความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาการจัดการเก็บขยะของเทศบาลและการขอความร่วมมือจากชุมชนในการคัดแยกขยะก่อนทิ้งทำให้ชุมชนได้รับข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาการจัดการเก็บขยะ รวมถึงวิธีการคัดแยกขยะอย่างถูกต้อง ส่งผลให้ความเข้าใจและตระหนักถึงความสำคัญของการคัดแยกขยะก่อนทิ้งมากขึ้น มีการจัดอบรมสร้างความตระหนักรู้และให้ความรู้เกี่ยวกับปัญหาการจัดการขยะและการคัดแยกขยะจากครัวเรือนทำให้ชาวบ้านมีความรู้และความเข้าใจที่เพิ่มขึ้น เกี่ยวกับประเภทของขยะและวิธีการจัดการขยะแต่ละประเภท รวมถึงวิธีการคัดแยกขยะจากครัวเรือนอย่างถูกต้อง เช่น ขยะเปียก ขยะแห้ง ขยะรีไซเคิล และขยะอันตราย ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของณัฐภัทร โพธิ์ดีพันธุ์ (2562) ศึกษาการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนวัดน้ำผึ้งขาวไร่ อ้อย ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง พบว่า สำหรับแนวทางในการจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนวัดน้ำผึ้งขาวไร่ อ้อย ตำบลศาลา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง คือ การสร้างให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกันของประชาชนในชุมชน และเกิดความตระหนักร่วมว่า ขยะเป็นปัญหาสาธารณะ ทำให้เกิดเป็นชุมชนที่เข้มแข็ง และสร้างการมีส่วนร่วมผ่านจิตสำนึกสาธารณะของคนในชุมชน โดยให้คนในชุมชนมีส่วนเกี่ยวข้องโดยสมัครใจในทุกกิจกรรมทุกขั้นตอน

ผลการใช้สื่อประชาสัมพันธ์ ทำให้ประชุมชนสามารถเข้าถึงข้อมูลได้อย่างกว้างขวางข้อมูลการจัดการขยะเผยแพร่อย่างรวดเร็วและเข้าถึงประชาชนได้หลากหลายกลุ่ม ทั้งคนรุ่นใหม่และผู้สูงอายุในชุมชน นอกจากนี้มีการสนับสนุนเศรษฐกิจหมุนเวียนจากขยะทำให้เกิดการสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจใหม่ๆ เช่น ธุรกิจการเก็บขยะรีไซเคิล การผลิตสินค้ารีไซเคิล และการพัฒนานวัตกรรมที่ใช้วัสดุรีไซเคิล ซึ่งเสริมสร้างเศรษฐกิจหมุนเวียน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรมีการส่งเสริมการรับรู้และการให้ความรู้แก่ประชาชนสร้างระบบการจัดการขยะที่ชัดเจนและมีประสิทธิภาพ สร้างโอกาสให้ประชาชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจเกี่ยวกับการจัดการขยะในพื้นที่ของตนเองเพิ่มมากขึ้น

2. ข้อเสนอแนะสำหรับชุมชนและประชาชนการตระหนักรู้ถึงปัญหาขยะและผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ควรมีการคัดแยกขยะที่บ้านก่อนนำไปทิ้ง โดยแบ่งขยะออกเป็นประเภทต่างๆ เช่น ขยะอินทรีย์ ขยะรีไซเคิล ขยะทั่วไป และขยะอันตราย

3. ข้อเสนอแนะสำหรับรัฐบาลควรมีการดำเนินนโยบายและการจัดการที่ชัดเจนเพื่อส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างมีประสิทธิภาพ โดยออกกฎหมายสนับสนุนการคัดแยกขยะตั้งแต่ต้นทาง ลดการใช้พลาสติกและวัสดุที่ใช้ครั้งเดียวทิ้ง และจัดสรรงบประมาณให้กับหน่วยงานท้องถิ่น

4.ข้อเสนอแนะสำหรับการศึกษาค้นคว้าต่อไปควรมีการศึกษาเพิ่มเติมในพื้นที่อื่นที่มีลักษณะชุมชนที่คล้ายคลึงกัน เพื่อเปรียบเทียบปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการจัดการขยะ รวมทั้งศึกษาเพิ่มเติมเกี่ยวกับพฤติกรรม ทักษะ และปัจจัยทางสังคมที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะ

บรรณานุกรม

- กรมควบคุมมลพิษ. (2548). **แนวทางและข้อกำหนดเบื้องต้น การลดและใช้ประโยชน์ขยะมูลฝอย**. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: กรมควบคุมมลพิษ.
- กรมเชื้อเพลิงธรรมชาติ กระทรวงพลังงาน. (2567). **ชี้แก้ปัญหาขยะเชิงใหม่ ต้องเริ่มกระบวนการคัดแยกอย่างจริงจัง**. ค้นเมื่อ 21 พฤษภาคม 2566, จาก <https://dmf.go.th/public/list/data>.
- กรุงเทพธุรกิจ. (2565). **เพราะอะไร “โรงไฟฟ้าขยะ” ถึงถูกคัดค้านแทบทุกที่**. ค้นเมื่อ 3 กุมภาพันธ์ 2566, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/social/1000904>.
- ชำนาญ จันทร์เรือง. (2565). **“การกระจายอำนาจ” ที่แท้จริง เป็นอย่างไร**. ค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2566, จาก <https://www.bangkokbiznews.com/columnist/1013820>.
- ณัฐพล เขตตระไท. (2564). **การจัดการและคัดแยกขยะสำนักงานอย่างถูกวิธี: Office Waste Management**. โครงการห้องสมุดสีเขียว ศูนย์บรรณสารและสื่อการศึกษา มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี.
- ณัฐภัทร โพธิ์ตันธุ์. (2562). **การจัดการขยะแบบมีส่วนร่วมของชุมชนวัดน้ำผึ้งชาวไร่อ้อย ตำบลศาลา อำเภอกะคา จังหวัดลำปาง**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการนโยบาย สาธารณะบัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา.
- ถาวร บุญชมภู. (2562). **การจัดการขยะมูลฝอยในโรงเรียนเฟื่องฟ้าวิทยา ตำบลห้วยไคร้ อำเภอมะนัง จังหวัดเชียงราย**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน.
- ทองเจริญ อุปสนโต (โคตรดินขาว). (2561). **โปรแกรมการพัฒนาจิตสำนึกและพฤติกรรมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะตามหลักภาวนา 4 ด้วยนิเวศวิทยาเชิงพุทธของประชาชนตำบลคลองหก อำเภอลองหลวง จังหวัดปทุมธานี**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาสังคม บัณฑิตศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- เทศบาลตำบลป่าไผ่ (2561). **ประกาศเทศบาลตำบลป่าไผ่ เรื่อง “การจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลป่าไผ่ พ.ศ.2561**. ค้นเมื่อ 21 พฤศจิกายน 2561, จาก <https://www.paphaichiangmai.go.th>.
- ไทยพีบีเอส. (2561). **เปิดปม : ขยะโรงไฟฟ้า**. ค้นเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2566. จาก <http://www.thaipbs.or.th>.
- ธีระพงษ์ จอห์นิน. (2564). **การพัฒนากระบวนการจัดการเรียนรู้ในการจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมของครัวเรือนโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จังหวัดสระบุรี**. วิทยานิพนธ์ ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรมราชูปถัมภ์.
- ธีระพงษ์ เพิ่ม. (2561). **การจัดการขยะมูลฝอยตามหลัก 5 R’s ของชุมชนพรุพี ตำบลท่ายาง อำเภอทุ่งใหญ่ จังหวัดนครราชสีมา**. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการพัฒนาท้องถิ่นแบบบูรณาการ บัณฑิตศึกษา สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน.
- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์และคณะ (2546). **ทิศทางการปกครองท้องถิ่นไทยและต่างประเทศเปรียบเทียบ**. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.

- ปภาวรินทร์ อังคภาณุกุล. (2662).การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยชุมชน เทศบาลตำบล
แก่งเลี่ยน อำเภอเมือง จังหวัดกาญจนบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสังคมศาสตร์สิ่ง
แวดล้อม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ประกาศิต วัดโสง. (2559). แนวทางการจัดการขยะชุมชนที่เหมาะสมของเทศบาลตำบลใหม่ไชยพจน์ อำเภอ
บ้านใหม่ไชยพจน์ จังหวัดบุรีรัมย์. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชายุทธศาสตร์การพัฒน
มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์.
- ปิยภัทร สายนรา.(2552). การจัดการขยะมูลฝอยแบบมีส่วนร่วมของประชาชน : กรณีศึกษาชุมชนวัดพระธาตุ
หนองบัว 1 เทศบาลนครอุบลราชธานี จังหวัดอุบลราชธานี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
สังคมศาสตร์เพื่อการพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี.
- พัทธยาพร อุโนโรจน์. (2565). กระจ่ายอำนาจสู่ชุมชน หนทางสู่การจัดการขยะอย่างยั่งยืน – กรณีศึกษาเทศบาล
นครขอนแก่นและเทศบาลตำบลเวียงเทิง. ค้นเมื่อ 3 เมษายน 2566, จาก <https://ej.eric.chula.ac.th/article/view/347>.
- มติชน. (2564). เชียงใหม่รับฟังปัญหาสร้างโรงไฟฟ้าจากขยะที่ดอยสะเก็ดหลังชุมชนขอแผนชัด. ค้นเมื่อ
23 ตุลาคม 2566, จาก https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_2784313.
- มงคล สายสูง. (2546). การสร้างกระบวนการเรียนรู้เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชน ตำบลน้ำเกี๋ยน กิ่ง
อำเภอภูเพียง จังหวัดน่าน. วิทยานิพนธ์ปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาบริหารการศึกษา
มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2560. (2560). **ราชกิจจานุเบกษา**. เล่ม 134 ตอนที่ 40 ก.
- ศิริพงษ์ ศรีนาค.(2561). การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการจัดการขยะมูลฝอยขององค์การบริหารส่วนตำบล
หนองช้างคอก อำเภอเมืองชลบุรี จังหวัดชลบุรี. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
วิชาการ เมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยบูรพา.
- ศูนย์บริการสาธารณสุข 17 กรุงเทพมหานคร. (2563). **แนวคิด3RS รักษ์โลก**.ค้นเมื่อ 1 ตุลาคม 2566, <https://webportal.bangkok.go.th/healthcenter17>.
- สถาบันพระปกเกล้า. (2567). **การมีส่วนร่วม**. ค้นเมื่อ 20 เมษายน 2566, จาก <http://wiki.kpi.ac.th>.
- สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน. (2554).**ชุมชนท้องถิ่นจัดการตนเอง**.ค้นเมื่อ 20 พฤษภาคม 2566.
จาก https://ref.codi.or.th/attachments/article/7304/reform_140354.pdf.
- สมควร กาฬรัตน์. (2549). การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการขยะมูลฝอยในชุมชนเทศบาล
เมืองนาสาร อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขา
วิชาสังคมศาสตร์เพื่อพัฒนามหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี.
- สรยุทธ จันสุข. (2554).**ความหมายการมีส่วนร่วม**. ค้นเมื่อ 2 มิถุนายน 2566, จาก <https://www.gotoknow.org/posts/328530>.
- สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.(2554). **คู่มือการฝึกอบรมผู้บังคับบัญชาลูกเสือ ระดับผู้นำขั้นความรู้ขั้นสูง
โครงการลูกเสืออาสา กกต. เพื่อพัฒนาประชาธิปไตย**. กรุงเทพฯ:สำนักงานคณะกรรมการการเลือกตั้ง.
องค์การบริหารส่วนตำบลหนองาคำ. (2567).**การมีส่วนร่วมของประชาชน**. ค้นเมื่อ 25 พฤษภาคม 2566,
จาก <https://na-kam.go.th/index.php>.

ไอลูดาเลียท์ ธนพลวัชท์.(2560). แนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะมูลฝอยของประชาชนใน
เขตเทศบาลเมืองเมืองปัก อำเภอปักธงชัย จังหวัดนครราชสีมา. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนมหา
บัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.

School of Change makers. (2560). สถานการณ์ปัญหาขยะในประเทศไทย. ค้นเมื่อ 25 มิถุนายน 2566, จาก
<https://www.schoolofchangemakers.com>.